

Zitierhinweis

Hlaváček, Ivan: review of: Christoph Mielzarek / Christian Zscheschang (eds.), *Usus aquarum. Interdisziplinäre Studien zur Nutzung und Bedeutung von Gewässern im Mittelalter*, Köln / Weimar / Wien: Böhlau Verlag, 2019, in: *Český časopis historický*, 2019, 4, p. 1107-1109, DOI: 10.15463/rec.383869270

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Europaeu), či moravských (Martin Štindl), ale i četných sídel zahraničních. Bratislavské veduty, resp. reflexi královských korunovací v nich sledoval Vladimír Segeš. Barbara Balážová charakterizovala prospekty hornických štol ve slovenském Vindšachtu a Siglisbergu z roku 1745 jako vedutu podzemní krajiny. Ferdinand Oppl představil pohled na Vídeň od pozdního středověku až po nástup fotografie, a to jak autory plánů, vedut a fotografií, tak jejich publikum. Město St. Pölten ve vyobrazeních od 17. do 20. století pak zpracoval Ralph Andraschek-Holzer.

Na pražských konferencích a v následně publikaci tradičně nechybějí ani příspěvky, věnované polským městům. Kalina Mróz-Jablecka ukázala na příkladu Vratislavi koexistenci básnických a výtvarných ztvárnění. Konrad Meus pojednal o Krakovu a jeho urbanizaci ve světle ikonografie a kartografie. Pohledy na město Toruň současně s nacistickou architekturou v Norimberku se staly obsahem textu Marka Podlasiaka, věnovaného fotografii ve službách propagandy. Další autoři se zaměřili na Elbing v 16. století (Roman Czaja a Radosław Golba), Tallinn v 19. století (Tonis Liibek a Raimo Pullat), Lvov v době rakouské vlády (Łukasz Tomasz Sroka), či Mohuč 17. století optikou grafických listů Václava Hollara (Ralph Melville). Mezi pojednanými městy je ale zastoupen i Tel Aviv a jeho vizuální konstrukce prostřednictvím fotografie (Alexandra Klei) nebo dokonce daleké Cuzco (Jose Cáceres Mardones).

Cenné jsou ovšem i obecněji zaměřené příspěvky, věnované vyobrazením měst doby pozdního středověku (Gerhard Jaritz) či pozdní renesance (Thomas Manetsch), ztvárnění hořícího města (Daniela Schulte) a zvláště vedutám, nahlíženým z různých

aspektů (Viliam Čičaj, Michal Wanner, Klara Kaczmarek-Löw, Kateřina Bečková). Zajímavý pohled nabízejí příspěvky, informující o strategii budování měst v době osvícenství (Michael Locher – na příkladu Paříže, Berlína a Prahy) či o inscenování obrazu zdravého města v průběhu industrializace na příkladu Düsseldorfu (Jörg Vögele – Luisa Rittershaus).

Předložené studie představují velmi zajímavý souhrn příspěvků, věnovaných nejen konkrétním vyobrazením a jejich různým typům, ale i zmíněnému inscenování a „budování obrazů“.

Rozsáhlý svazek je doplněn četnými obrazovými přílohami k jednotlivým příspěvkům, přiložen je navíc volný list s kvalitní reprodukcí plánů Prahy od Josepha Daniela von Huebera z roku 1768/69, resp. 1769, uložených v Österreichische Nationalbibliothek ve Vídni (k příspěvku Jana Mokreho). Nechybějí ani německá či anglická resumé.

Marie Ryantová

Christoph MIELZAREK –
Christian ZSCHIESCHANG (Hg.)

***Usus aquarum. Interdisziplinäre
Studien zur Nutzung und Bedeutung
von Gewässern im Mittelalter***

(= Forschungen zur Geschichte und
Kultur des östlichen Mitteleuropas, Bd. 54)
Wien – Köln – Weimar, Böhlau Verlag
2019, 381 s., ISBN 978-3-412-50087-0.

Že bez vody není života, věděli stejně dobře jako my i naši vzdálení předkové, i když pokud jde o její užívání, bylo to z mnoha důvodů jednodušší než dnes a ovšem neskonale primitivnější. Nicméně už tehdy byly velké rozdíly mezi jednotlivými spole-

čerstvými, ať šlo o město či vesnici, klášter či hrad, zda příslušné místo leželo při vodoteči či na místě méně příhodném a dala by se uvádět další specifika. Současné je jasné, že jde i o problematiku z dějin středověké techniky, ale stejně tak i z dějin historie sociální a ovšem i správní. Vždyť řeky, potoky, rybníky a další zdroje se objevují v nekonečném počtu privilegií jako přední složka různých pertinenčních formulí, často sice obecných, ale nezřídka i velmi zřetelně specifikovaných. Protože jsem nenašel, že by se v našich veřejných knihovnách nalézal závažný starší titul *Die Wasserversorgung im Mittelalter*, Mainz am Rhein 1991, aniž by byl naší literaturou vzat v úvahu, považuji za vhodné na něj úvodem aspoň bibliograficky upozornit, zejména pak na obecnou technologickou stať Klause Greweho na s. 11–86.

Referovaná kniha je jakýmsi mezivýstupem širšího projektu, věnovaného středověchodní Evropě ve středověku. Z dvanácti příspěvků se teritoriálně vymyká jen jeden, věnovaný vnitrozemským přístavům mezi Dunajem a Rýnem. Pětice autorů-archeologů (Doris Wolfenberg, Iris Niessen, Lukas Werther, Andreas Wunschel a Peter Ettel) podává zajímavý pohled na několik významných středověkých stavebních děl. Vedle obecně známých lokalit (přístavy v Řezně či Frankfurtu) jsou tu na s. 205–245 (s 15 vyobrazeními) probírány i vyložené archeologické objekty jako přístavy v Karlburgu na Mohanu či Salzu na Sále, ale zejména také tzv. Fossa Carolina, kanál z doby Karla Velikého mezi řekami Altmühl a Rezat).

Ostatní autoři už se drží geografického výtčeni v titulku. První blok je věnován mlýnům a jejich různé funkci i onomastice. Matthias Hardt sleduje vodní hospodářství

premonstrátského kláštera Broda v Braniborsku (s. 17–26). Následují tři anglické stati polských autorů: Rafal Kubicki ve studii *Water mills and Rural Settlement in the Dominion of the Teutonic Order in Prussia* (s. 29–50) sleduje vodní mlýny na území řádu německých rytířů, Alexandra Chira funkci mlýnů v koexistenci s městy v Sedmihradsku, konkrétně na řece Someș (s. 51–70). Tomasz Związek pak interpretuje poslední vůli jakéhosi mlynáře v 15. století ve městě Kolo ve Velkopolském vojvodství (s. 71–86). Z následujících tří statí, které se týkají otázek onomastických, si zaslouží zmínku alespoň rozsáhlá stať druhého z redaktorů, Christiana Zscheschanga, která podává typologii názvů mlýnů v levobřežním Poodří, kde mu pro „českou“ partii byla ku pomoci Martina Maříková (s. 87–162).

V druhém bloku nazvaném „Wasser, Landschaft und Verkehr“ přichází nejdříve úvodem už výše zmiňovaný teritoriálně se vymykající příspěvek archeologický, navazuje stať Saschi Bütowa, která – bez znalosti české literatury – sleduje snahy o propojení mezi Odrou a Labem z hlediska vodních plánů tentokrát Karla IV., tzv. *Weltverkehrspläne* (s. 247–274). Peter Okniński interpretuje doklady o plavbě na Visle ve 13. století (s. 265–274) a Christoph Mielzarek se věnuje interpretaci ústupu bobří populace na Odře ve 13. století na základě pečlivě sestavených listinných pramenných zmínek. Poslední dvě stati jsou opět (topo)nomastické povahy: Monika Choroś sleduje jak se fenomén vody, jejího využívání a v použití předmětů s ním spojených odráží ve slezských místních jménech (s. 301–323) a posléze obdobně tak činí opět Christian Zscheschang pro Braniborsko a oderskou část Pomoranska

(s. 325–373). Stručné biogramy autorů (bez kontaktních adres) knihu uzavírají. Aspoň orientační geografický rejstřík by byl velmi užitečný.

Ivan Hlaváček

Michal DRAGOUN

***Rukopisné zlomky Knihovny
Národního muzea: signatura 1 K
(dodatky ke sbírkám Adolfa Paterý
a Čenka Zíbrta)***

Praha, Národní muzeum – Scriptorium
2017, 318 s., ISBN 978-80-7036-537-3
(NM), ISBN 978-80-88013-55-6
(Scriptorium).

Sbírka rukopisných zlomků uložených v Knihovně Národního muzea (KNM) patří k nejrozsáhlejším souborům svého druhu u nás. Její rozsah je odhadován na šest tisíc kusů s časovým rozsahem od osmého do dvacátého století. Základní řada této sbírky, cca 1300 signatur (signaturní řady 1 A až 1 E a 1 G), se v letech 2012 až 2016 dočkala katalogového zpracování.¹

-
- 1 Michal DRAGOUN – Jindřich MAREK, *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea: sbírky Adolfa Paterý a Čenka Zíbrta*, Praha 2012; Marek BRČÁK – Dalibor DOBIÁŠ – Michal DRAGOUN – Martina JAMBOŘOVÁ – Matěj MĚŘIČKA – Kateřina VOLEKOVÁ, *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea: signatura 1 A*, Praha 2014; Jiří BENEŠ – Dalibor DOBIÁŠ – Michal DRAGOUN – Ota HALAMA – Markéta KLOSOVÁ – Iva LELKOVÁ – Matěj MĚŘIČKA, *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea: signatury 1 B a 1 C*, Praha 2015; Vlastimil BROM – Václav ČERMÁK – Michal DRAGOUN – Adéla EBERSONOVÁ – Ota HALAMA – Jindřich MAREK – Olga

Při revizi rukopisné sbírky v roce 2016 však byla objevena krabice s množstvím dalších fragmentů, z nichž byla v roce 2017 vytvořena nová signatura 1 K, do níž byly přiřazeny i další zatím odborně nezpracované zlomky průběžně ukládané v oddělení rukopisů a starých tisků. Většina nově nalezených zlomků byla kdysi uložena do obalů a obálek, na kterých však většinou chyběly jakékoliv informace o původu zlomků, navíc bylo zřejmé, že se zlomky bylo v průběhu let i několikrát manipulováno. Na některých obálkách bylo uvedeno datum revize v roce 1917, což tyto zlomky spojuje s působením muzejních knihovníků Adolfa Paterý a Čenka Zíbrta a se sbírkou zlomků (sign. 1 H a 1 I), zkatalogizovanou Michalem Dragounem v roce 2012.²

Poslední tři fragmenty nově vytvořené signatury (kat. č. 2327–2329) pak představují nejnovější akvizice rukopisné sbírky: nalezneme mezi nimi i nejstarší fragment, kterým je list z rukopisu *Moralii* Řehoře Velikého z první třetiny 9. století (kat. č. 2328). Valná většina zlomků však pochází ze 14. a 15. století. Mezi zastoupenými jazyky převládá latina (cca 70 %) a čeština (asi 22 %), němčina je zastoupena pouhými čtyřmi procenty, ostatní jazyky se objevují spíše výjimečně.

Z hlediska obsahu dominují mezi zlomky liturgické rukopisy (asi 20 %), mezi nimiž nalezneme i části kalendářů a nekrologia (kat. č. 1995) a také jediný zlomek s dochovanou figurální iluminací (kat. č. 1528).

SIXTOVÁ – Kateřina SPURNÁ – Dmitrij TIMOFEJEV – Tamás VISI, *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea: signatury 1 D, 1 E a 1 G*, Praha 2016.

- 2 M. DRAGOUN – J. MAREK, *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea: sbírky Adolfa Paterý a Čenka Zíbrta*, Praha 2012.